

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов

Курсова робота

з педагогіки на тему: «Розвиток інклюзивної освіти в Україні»

студентки групи СОа 18-21
філологічного факультету освітніх
технологій,
спеціальності 014 Середня освіта,
спеціалізації 014.021 Англійська мова і
література, освітньої програми
Англійська мова і література, друга
західноєвропейська мова, зарубіжна
література

Пащенко Марії Євгенівни

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент

Годлевська К. В.

Кількість балів –

Національна шкала –

Оцінка ЄКТС –

Члени комісії: _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ.....	5
1.1 Характеристика сучасної інклюзивної освіти	5
1.2 Роль дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивній освіті.....	8
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАКЛАДАХ.....	17
2.1 Особливості інклюзивної освіти в Україні.....	17
2.2 Характеристика закладів інклюзивної освіти.....	19
2.3 Процес інклюзивної освіти в школах України.....	25
ВИСНОВКИ	29
РЕЗЮМЕ	
RESUME	
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	

ВСТУП

Нині в Україні доволі багато дітей з особливими освітніми потребами, які потребують спеціальних умов для навчання. На жаль, дуже багато дітей страждають на хвороби, з яким їм доводиться боротися ледь не щодня. І в цьому випадку вони потребують спеціальних умов аби відчувати себе комфортніше і продуктивно навчатися та засвоювати матеріал. І нам, як майбутнім всерозвиненим викладачам, ця інформація та всебічне розуміння актуальності даної теми стане у нагоді, адже кожна дитина заслуговує на якісну освіту, і тільки вчителі, які розуміють та приймають цей факт можуть їм допомогти. Кожен учень, який потребує інклюзивної освіти, особливий зі своїми особистими потребами, тому необхідним є розуміти це. В цьому випадку є дуже важливим практичний аспект даного навчання для можливої подальшої роботи в цьому напрямку.

Сучасний світ не стоїть на місці, і розвиток інклюзивної освіти є важливим етапом для кожної країни, адже з дітей починається майбутнє. І влада не може ігнорувати такий важливий крок в процесі розвитку як забезпечення навчання кожній дитині, включаючи тих, кому важко соціалізуватися та здобувати знання через особливі освітні потреби.

Впровадження такого типу навчання допомагає розкрити важливість того, що всі діти, особливо з певними порушеннями, мають право на навчання. Інклюзивна освіта допомагає побачити не лише цим дітям та їх батькам, а й іншим людям, що незважаючи на певні проблеми, будь-яка людина є цінною і це не завжди залежить від її розумових здібностей та досягнень.

Сучасні педагоги дуже сильно відрізняються від педагогів минулого через те, що в нас є бажання розвиватися та розвивати власну галузь. І через це сучасна педагогіка базується на «дитиноцентризмі» (Колупаєва А. А, Таранченко О. М., 2016) Завдяки цьому ми покращуємо розвиток цього напрямку та посилюємо свою позицію та конкурентоспроможність щодо інклюзивної освіти серед представників демократичних країн.

Об'єкт дослідження – інклюзивна освіта в Україні

Предмет дослідження – особливості освітнього процесу в інклюзивних закладах України.

Мета дослідження полягає у теоретичному аналізі розвитку інклюзивної освіти в Україні, характеристиці освітнього процесу в закладах інклюзивної освіти, а також у визначенні ролі дітей з особливими освітніми потребами в такому процесі. Дослідження також спрямоване на огляд і аналіз типів закладів, які надають інклюзивну освіту, і визначення ключових особливостей та проблем освітнього процесу в цих установах.

Завдання курсової роботи:

1. Теоретично проаналізувати інклюзивну освіту в Україні.
2. Охарактеризувати процес навчального процесу в закладах інклюзивної освіти.
3. З'ясувати роль дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивній освіті.
4. Розглянути заклади інклюзивної освіти.
5. Визначити особливості освітнього процесу в інклюзивних закладах.

Методи дослідження: теоретичний аналіз педагогічної літератури, систематизація й узагальнення; вивчення нормативної і методичної документації.

РОЗДІЛ 1. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ

1.1. Характеристика сучасної інклюзивної освіти

Відношення людей до осіб з особливими освітніми потребами завжди було різним впродовж всієї історії. І науковці, до прикладу, А. А. Колупаєва і О. М. Тараченко (2016, с. 10-13), виділяють п'ять періодів, в яких ставлення змінювалось від агресії до прийняття цього факту та розвитку інклюзивної освіти.

Перший період розглядається з X по XVIII століття. В античні часи людей з особливими потребами та певними вадами дискримінували та зневажали. Після появи християнства ситуація трохи покращилась, адже віра будувалась на засадах милосердя. Але людей з аутизмом або шизофренією вважали одержимими та знищували. Єдине, що було зроблено для таких людей було в Західній Європі у XII столітті – це притулок для сліпих.

У другий період, з XVIII по XIX століття, вже почали розуміти важливість піклуватися про осіб з особливими освітніми потребами. А під час третього періоду, з XIX по XX століття, з усвідомлення доцільності навчання таких людей, почали ухвалювати закони про освіту і про навчання дітей з особливими потребами.

У четвертий період, з початку XX століття по 1991 рік, на основі економічного зростання держави почали позбуватися всієї дискримінації. І в п'ятий період, з 1991 року і до сьогодні, скорочується кількість спеціалізованих шкіл для дітей з особливими освітніми потребами, і збільшується кількість спеціалізованих класів у звичайних загальноосвітніх школах, і учні починають своє навчання в інклюзивному середовищі.

На офіційному сайті Міністерства освіти і науки України інклюзивне навчання трактується як «система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його

учасників». Також міністерство вказує на те, що одна дитина не має почуватися ніби вона якась інша і не відчувати себе покинутою, особливо в освітньому контексті, бо всі діти рівні та мають на це право.

На офіційному сайті Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України наводиться таке визначення інклюзії: «Інклюзія – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес, що дає можливість всім дітям брати участь у всіх програмах». Також ними було подано визначення інклюзивної освіти: «Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу».

В свою чергу науковці А. Колупаєва і О. Тараченко (2016), вказували, що: «Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку» (с. 47).

Однією з найвідоміших монографій в Україні на тему інклюзивної освіти є робота А. Колупаєвої (2016). В ній описані різні науково-теоретичні підходи до залучення осіб з особливими освітніми потребами та також дітей з обмеженими можливостями у загальноосвітній школі; проаналізовані законодавства різних країн та України стосовно інклюзивної освіти; розкрито найголовніші проблеми інклюзивної освіти та її становлення; розкриті та визначені тенденції та розвиток інклюзивної освіти в європейських країнах та Америки; та сучасний розвиток такого напрямку в Україні та її становлення в нашій державі.

Також одним з наукових робіт українських науковців є монографія І. Кузави (2013). В ній описані теоретичні та методичні основи інклюзивної освіти у дошкільній освіті; проведені експериментальні дослідження щодо готовності дітей до навчання; досліджені показники готовності до дошкільної освіти дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку; описані сучасні

технології та методики реалізації інклюзивної освіти; і описаний розвиток та соціалізацію дітей дошкільної освіти з особливими освітніми потребами.

Ще можна додати до цього списку роботу В. Бондара (2011). І цьому дослідженні автор описав на той момент стан освіти дітей з особливими освітніми потребами та з особливостями психофізичного розвитку; описані проблеми та причини невідповідності потребам та міжнародним вимогам; описані напрями удосконалення та модернізації даного навчання на території України; розглянуто поняття «інклюзивна та інтегрована освіта».

Хотілося б зазначити ще роботу Л. Будяк (2010). Ця робота є доволі цікавою, адже в ній описані проблеми соціалізації дітей, а особливо в сільській загальноосвітній школі; описані потреби удосконалення та оновлення проблем з навчанням в сільській школі; вивчення тенденцій розвитку інклюзивної освіти в сільській школі в Україні.

Одна з робіт Е. Данілавичюте разом з С. Литовченко (2012) також досліджує дану тему інклюзивної освіти. В цьому посібнику представлені закономірності розвитку інклюзії; описані засади проектування педагогічної діяльності в інклюзивному класі; і приділено увагу стратегіям планування та реалізації навчально-виховного процесу.

Ще однією цікавою є роботою В. Синьова і Д. Шульженко (2017). Цікава тим, що і ній розкривається суть психологічна сутність інклюзивної освіти для осіб з аутистичним спектром порушень, а також з інтелектуальними порушеннями; визначена роль фахівців та вчителів в цьому процесі інклюзивного навчання; описані труднощі соціалізації дітей у загальноосвітній школі; показані важливості переконань вчителів щодо можливостей подолання порушень аутистичного характеру під час навчання; представлені напрями підготовки вчителів до пошуку підходу до дітей з особливими освітніми потребами, особливо до осіб з аутистичними порушеннями; запропоновані рекомендації з спілкуванням з дітьми з аутистичними порушеннями.

В.Синьов, М. Шеремет, Л. Руденко, Д. Шульженко дослідили питання інклюзії в Україні та виклали її у власній роботі (2016). В даній статті звертають

увагу на проблеми, які виникли внаслідок впровадження інклюзивної форми навчання; розглянуті питання освітньої інтеграції дітей із психофізичними порушеннями; проаналізовані дослідження спеціального навчання дітей з інтелектуальними порушеннями; висвітлено питання інтегрування дітей в класи з дітьми зі звичайних загальноосвітніх шкіл; описані педагогічні якості, які мають проявляти вчителі стосовно дітей з особливими освітніми потребами. Представлені проблеми успішної шкільної соціалізації дітей з порушеннями; визначено різного типу чинники, такі як психологічні, організаційні та інші, які негативно впливають на якість навчання дітей з особливими освітніми потребами; розглянуті питання та проблеми принципів роботи спеціалістів в закладах освіти; запропоновані корекційні програми та освіта розумово відсталих, аутичних учнів, учнів з порушеннями мовлення; розкритий зміст компетентності фахівців у сфері інклюзивної освіти дітей з психофізичними порушеннями.

На початку зародження та розвитку інклюзивної освіти в Україні займалося багато вчених. Окрім тих, які були вказані вище, Ю. Найда, Т. Сак та інші досліджували загальнотеоретичні проблеми інклюзивної освіти. І. Горбенко, В. Засенко, С. Миронова, Н. Софій та інші присвячували свої дослідження проблемам соціалізації осіб з особливими освітніми потребами в закладах освіти. Ю. Ільїна, Н. Белова працювали над дослідженням формування міжособистісних стосунків в інклюзивних групах. А. М. Малофєєв, Т. Соловйова, О. Самсонова, Н. Шматко вивчали проблеми дошкільних закладів з інклюзивною освітою. Зараз вчені також дуже активно досліджують дану тему як інклюзивна освіта та її розвиток в Україні і завдяки ним в нашій державі збільшується кількість центрів для дітей з особливими освітніми потребами та підвищують кваліфікацію вчителів та спеціалістів, які хочуть допомогти таким дітям в соціалізації та якісному навчанні. І ми тільки можемо допомагати їм у цьому та не зупинятися на цьому.

1.2. Роль дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивній освіті

Інклюзивна освіта на сьогоднішній день є необхідною ланкою в розвитку сучасної сфери освіти. Таке навчання є альтернативою інтернатній системі, де раніше діти навчалися окремо від інших, що «доводило» суспільству, що з такими дітьми щось не так, що вони є «дефективними». Тож можна вважати за потрібне розглянути кожного учасника процесу інклюзивної освіти. І почнемо з дітей, які є основними учасниками цього виду навчання.

У розумінні багатьох людей інклюзивна освіта пов'язана лише з особами, в яких є інвалідність. Є діти, які через певні фактори отримали розумове або фізичне порушення, і їм фізично і психологічно складно усвідомлювати інформацію, особливо під тиском критики та оцінок. Але існують діти, які не є інвалідами, але так само потребують інклюзивної освіти через те, що вони мають особливі освітні потреби. І в цьому основна суть та ідея такого типу освіти. Дитина з особливими освітніми потребами за Законом України «Про освіту» (2017, Стаття 1): «це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту». Тож кожна дитина має власні, спеціальні, індивідуальні потреби. Не дивлячись на те, чи являється вона інвалідом чи ні, але в неї є потреба в індивідуальному підході для покращення навчального процесу, та вона має на це право.

В свою чергу науковці М. А. Порошенко, А. А. Колупаєвої, М. В. Ярошук та інших науковців (2018), виділяють такі підходи до розуміння такого поняття як особливі освітні потреби: медичний та соціальний (с. 21-22). Проаналізуємо кожний.

З позиції медичного підходу особливі освітні потреби є порушенням стану здоров'я дитини або її особисті проблеми з розвитком. Але в сучасному світі найкращим підходом вважають соціальний, що означає, що проблема не в дитині та її розумових порушеннях, а в середовищі, яке на неї впливає та її оточує.

Сюди можна включити відношення людей, стереотипність їх мислення, яке впливає негативно на дитину, яка потім себе почуває «неправильною» і потребує індивідуального підходу, де буде відсутній тиск в її бік.

Беручи до уваги дослідження науковців Порошенко М. А, Колупаєвої А. А., Ярошук М. В. та інших науковців (2018), нижче наведена табл.1.1, у якій вказані всі класифікаційні ознаки та категорії дітей з особливими освітніми потребами, які потребують інклюзивної освіти (с. 23-24).

Таблиця 1.1

Класифікаційні ознаки у дітей з ООП

Класифікаційні ознаки	Категорії дітей з ООП
Порушення психофізичного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> • Інтелектуальні порушення • Порушення зору • Порушення слуху • Порушення мовлення • Порушення опорно-рухового апарату • Складні порушення психофізичного розвитку
Особливості встановлення контактів із соціальним середовищем	<ul style="list-style-type: none"> • Розлади аутистичного спектру
Особливості навчальної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • Дислексія • Обдаровані діти (які можуть прискорено опанувати матеріали одного або декількох класів)
Особливості, зумовлені впливом соціального середовища	<ul style="list-style-type: none"> • Діти на окупованих територіях, які потребують підтримки • Внутрішньо-переміщені особи або діти-біженці

Беручи до уваги роботу М. А. Порошенко (2019, с. 81), в якій вказувалась класифікацію ЮНЕСКО, то відповідно до неї виділяють такі порушення в розвитку дитини з особливими освітніми потребами:

- труднощі в навчанні;
- проблеми з мовленням та спілкуванням;
- поведінкові та емоційні порушення;
- затримка інтелектуального розвитку;
- фізичні порушення або порушення опорно-рухового апарату або нейромоторні порушення;
- порушення слуху;
- порушення зору.

Також до цього списку можна внести: дітей, які належать до груп етнічних меншин; діти вулиці; дітей, що ростуть у несприятливому середовищі; дітей, хворі на ВІЛ-інфекцію/СНІД.

Також необхідно додати, що важливою частиною життя дитини з особливими освітніми потребами є їх соціалізація. Згідно дослідження М. А. Порошенко (2019, с. 96-101), у розвитку такої дитини можна визначити декілька етапів цього важливого процесу.

Перший етап – це входження дитини в соціум. В цьому їй можуть допомогти батьки, бо сім'я є чимось природним та важливим для таких дітей, тож вони потребують підтримки батьків у цей момент. Але для батьків це також відповідальний момент, бо їм треба навчитися допомагати своїй дитині, і в першу чергу взагалі усвідомити, що в них є дитина з особливими освітніми потребами. В цьому випадку на психологічному рівні сім'я проходить декілька стадій по сприйняттю дитини з особливими освітніми потребами:

1. Перша стадія – це страх і розгубленість. Батьки в цьому випадку відчують тривогу та безпорадність щодо дитини.

2. Друга стадія – це стан шоку через встановлений діагноз, а потім це плавно переходить у заперечення. Батьки можуть відмовлятися приймати те, що їх дитина не звичайна, а потребує індивідуального та спеціального підходу та плану. І в цьому випадку дуже важливим для вчителів та фахівців донести до батьків та запевнити їх щодо важливості проходження комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, яку вона потребує для подальшого

ефективного навчання та можливої подальшої психолого-педагогічної допомоги.

3. Третя стадія – це депресія через прийняття того факту, що дитина все ж таки має особливі освітні потреби, і саме ця стадія потребує правильної оцінки даної ситуації, щоб не було проблем в майбутньому через думку, що з ними або їх дітьми щось не так. І будуть це сприймати як стимул боротися та всіма можливими зусиллями допомагати власній дитині ефективно та спокійно навчатися.

4. Четверта стадія – це психічна адаптація того факту, що дитина має власні освітні потреби і в батьків з'являється готовність допомагати їм.

5. І остання, п'ята стадія – це вмотивована поведінка батьків, які будь-де шукають як допомогти власній дитині, шукають заклади, створюють плани подальших дій. Але, на превеликий жаль, дуже мала кількість батьків проходять останні дві стадії.

Дивлячись на те, наскільки добре батьки дитини сприйняли її особливі освітні потреби, задачею вчителя є навчити батьків сприймати власну дитину та намагатися зрозуміти її як особистість. Дуже важливим для батьків є увага з боку педагогічних фахівців, зацікавленість вчителів у допомозі з розвитком дитини та їхню готовність допомагати батькам у вихованні.

Другим етапом соціалізації дитини є перебування дитини вже безпосередньо в закладі освіти. Це є важливим аспектом в життя та розвитку дитини, особливо з особливими освітніми потребами. І в цьому їм мають допомагати вчителі, які мають спокійно та ефективно створити середовище та модель соціалізації дитини із соціумом. І також заклад освіти має надати всі можливі «інструменти»:

- зміст освіти (робити наголос на потенційних можливостях дитини за допомогою правильно підібраної навчальної програми і в цю ж програму додати предмети, які допоможуть дитині з соціалізацією);

- приміщення закладу освіти (все в будівлі має бути зроблено так, щоб дитина почувалась комфортно, наприклад для людей з порушенням опорно-рухового апарату, з проблемами зору або на візочках);
- форми організації навчально-виховного процесу (освітній процес може відбуватися як в групах/ класах, в роботі з іншими учасниками навчального процесу, так і окремо, якщо того потребують особливі освітні потреби дитини);
- соціум (співпраця з батьками, взаємодія з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування тощо).

І третій етап соціалізації дитини з особливими освітніми потребами – це її самоствердження та її реалізація в соціумі. Але для цього мають зійтися деякі фактори, які і стануть умовами успішної соціалізації дитини:

- раннє виявлення особливих освітніх потреб у дитини;
- економічна підтримка сімей, в яких є дитина з особливими освітніми потребами;
- робота та підтримка неблагополучних сімей, багатодітних сімей, молодих сімей тощо;
- створення робочих місць для осіб з особливими освітніми потребами і забезпечення їхнього працевлаштування;
- фінансування різного типу програм з реабілітації осіб з особливими освітніми потребами або з інвалідністю, забезпечення їх засобами реабілітації тощо.

Проаналізуємо роль батьків дитини, яка потребує інклюзивного навчання. Залучення батьків в освітній процес є надзвичайно важливим чинником ефективності навчання, адже для дітей з особливими освітніми потребами сім'я являється чимось рідним та природнім. І щоб здобувач знань відчував себе комфортно в новому для нього середовищі, співпраця працівників інклюзивно-ресурсних центрів стане корисним для всіх учасників процесу.

Для продуктивності освітнього процесу потрібно правильно співпрацювати не тільки з дітьми з особливими освітніми потребами, а й з їх батьками. Одним з цих шляхів налагодження відносин є взаємоповага, адекватне

та неупереджене ставлення до дитини. Також до цього пункту можна додати і важливість розмови між фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів з батьками про теми, про які вони не наважувались спілкуватись з кимось іншим. Багато з них тримає всі емоції в собі від розуміння того, що ніхто їм не допоможе або ж не зрозуміє. А от під час розмови з фахівцем, де вони прямо кажуть про проблеми та дають корисні поради щодо покращення процесу з дітьми, полягаючись на їх проблеми та потреби, то тоді батьки охоче йдуть на контакт та включаються у розмову.

Наступний пункт впливає з попереднього. Фахівці центрів мають враховувати сімейні обставини дитини, яку вони навчають, співчувати родині та в якійсь мірі мотивувати батьків. Багато казати про те, наскільки сильно діти потребують любові батьків, їх віри та терпіння.

Також велику роль у цьому процесі відграють комунікативні вміння фахівців. Вони мають активно вислуховувати батьків, відноситися до їх точки зору з розумінням та повагою, ставити уточнюючі запитання, що дасть можливість батькам давати розгорнуту відповідь і так само вони відчують, що їх слухають та чують, що є не менш важливим. Фахівцям потрібно під час розмови завжди реагувати на почуте та ставити запитання для уточнення незрозумілих речей. І хочеться додати, що потрібно розглядати проблему з різних точок зору. Дуже часто буває таке, що батьки звертаються за порадою до фахівців, бо не розуміють як з цим справитись. Наприклад, дитина починає себе погано вести і батьки не розуміють у чому справа. І обов'язок викладача пояснити, що проблема не в батьках або в дитині, просто їй дуже важко з чимось владнати і якась проблема стала для неї випробування, і тому вона не здатна впоратися з цією задачею.

Щодо наступного пункту, то ні для кого не виявиться дивним, що батьки хвилюються щодо успішності власної дитини. Задачею фахівців є запевнити батьків, що навчальний процес йде за планом, і також що з ефективністю навчання теж все добре. В цьому випадку допомагають часті бесіди з батьками. Іноді альтернативою цьому є записки. Наприклад, дитина повернулася зі школи

і принесла з собою записку від вчителя для батьків, де фахівець розписав певні проблеми, над якими треба попрацювати, поради щодо цього, або ж навпаки, успіхи дитини в тому чи іншому предметі, її досягнення в якомусь завданні тощо.

Кожному з батьків, які мають дитину з особливими освітніми потребами, та фахівців інклюзивно-ресурсних центрів треба навчитися декільком речам:

- поважати та намагатися зрозуміти дитину;
- сприймати її такою, яка вона є, зі всіма її проблемами та недосконалостями;
- дозволяти їй бути собою, ні в якому разі не осуджувати за те, якою вона є;
- завжди хвалити за нові досягнення, заохочувати навчатися та пізнавати щось нове, і часто таке заохочення йде за допомогою гри;
- завжди бути готовим вислухати дитину, розмовляти з нею;
- не забувати підкреслювати її сильні сторони, таким чином також мотивуючи її старатися більше;
- виховувати дитину в атмосфері любові, віри в неї, терпінні до неї та її поведінки;
- позбутися будь-чого, що викликає в дитини страх, недовіру або іншу негативну емоцію.

Діти з особливими освітніми потребами важко сприймають інформацію або іноді стикаються з різними труднощами впродовж навчального процесу. Вони є дуже вразливими, особливо під час непередбачуваних ситуацій. Є певні дії або слова, що можуть вивести їх з рівноваги і призвести до певних поведінкових змін. Це вже залежить від самої дитини, але її реакція може коливатися від байдужості та апатії до плачу та істерики. Тому дуже важливо окрім дітей, ще й працювати з батьками. В цьому випадку вони мають проконсультувати викладачів та надати їм перелік ситуацій, які можуть впливати на психічний та емоційний стан дитини.

Висновки до першого розділу:

Діти з особливими освітніми потребами займають не останнє місце в сучасному суспільстві і потребують особливого ставлення до себе та правильно підбраного навчального плану. Це ті діти, яким потрібна допомога у навчанні, соціалізації та подальшому розвитку, і в цьому їм можуть допомогти і батьки, і вчителі. Вчителі є дуже важливою ланкою в навчанні дітей. Вони мають бути такими спеціалістами, які зможуть і зробити аналіз здібностей дитини, і підібрати їм правильну навчальну програму та індивідуальний план, і зробити так аби діти з особливими потребами не відчували себе дивними та чужими серед звичайних дітей, а також вчителі мають консультувати з будь-яких питань батьків, адже для них це все нове і вони ніколи не готувалися до ролі батьків саме дитини з особливими освітніми потребами. Тому вчителі це єдині спеціалісти, які зможуть допомогти зрозуміти проблему та напрямок роботи з нею, як правильно знайти підхід до дитини та її здібностей, як вони можуть допомогти проходити всі періоди та етапи легше та з користю для дитини. Все це входить в обов'язки вчителя та спеціалістів, які працюють в спеціалізованих закладах середньої освіти з інклюзивним навчанням.

Як вказувалось раніше, для батьків ці всі моменти незрозумілі та в деякій мірі лякають. І їм треба зібратися та з допомогою вчителів направляти власну дитину в її непростому шляху. Їй треба сприймати дітей такими, які вони є, зі всіма їх недосконаlostями, підтримувати всі їх захоплення та радіти за будь-які досягнення, завжди розмовляти з дитиною, слухати її та рости в любові.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАКЛАДАХ

2.1 Особливості інклюзивної освіти в Україні

Розвиток українського суспільства не стоїть на місці, так само як і різні політичні, економічні та соціальні зміни вимагають безупинного руху. Та не зважаючи на весь прогрес, в Україні, як і у всьому світі, не зменшується кількість дітей з психофізичними порушеннями, з особливими освітніми потребами, які потребують особливою додаткової допомоги у вигляді особливих освітніх умов щодо навчання, інклюзивно-ресурсних центрів та інше.

По всьому інклюзивна освіта для дітей, з особливими освітніми потребами стала вже звичайною справою. До країн, які вдосконалювали законодавство у такій галузі як інклюзивне навчання, належать: США, Канада, Данія, Великобританія, Італія, Іспанія, Швеція, Бельгія та інші. В свою чергу науковець В. Гладуш (2018) вказував, що саме ці країни продовжують розвивати власну освіту в цьому напрямку вже близько 60 років і наголошують на важливості соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, і завдяки цьому вони легко стають повноправними членами суспільства (с. 4-7).

На жаль, віднести такий прогрес до України не можливо. Через різні історичні, етнографічні, економічні та частково через різний менталітет, нашої державі довелося самостійно починати цей шлях та розвивати його з власного бачення цієї системи. В Україні початок впровадження інклюзивної освіти в освітню систему почалося ще у 1990-х роках. У 2001 році Міністерство освіти та науки України разом з Інститутом спеціальної педагогіки АПН України та Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» започаткували науково-педагогічний експеримент «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах». Основною метою даного дослідження є розробка і

реалізація інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в та особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні школи, ранньої інтеграції таких дітей в соціум, при цьому враховуючи їх індивідуальні особливості. Але остаточно інклюзивна освіта стала невід'ємною частиною законодавства України в 2010 році, коли до Закону України «Про загальну середню освіту» були внесені зміни, згідно з якими різні заклади загальної освіти могли офіційно та повноправно створювати спеціальні та інклюзивні класи для дітей з особливими освітніми потребами.

У кінці 2010 року Міністерство освіти та науки України затвердило «Концепцію розвитку інклюзивної освіти». У 2011 році Кабінет Міністрів України затвердив «Порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх початкових закладах». У липні 2017 року на той момент чинний президент Петро Порошенко підписує Закон «Про інклюзивну освіту», де вносяться зміни щодо особливостей доступу дітей до з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. Цим законом закріплюється право на освіту осіб з особливими освітніми потребами і також їм надається можливість здобувати освіту в будь-яких закладах освіти, чи в державних, чи в комунальних. Також впроваджується можливість обирання форми навчання: дистанційної або індивідуальної форми навчання. Надається можливість дітям з особливими освітніми потребами отримати психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу, та створити спеціальні або інклюзивні групи або класи в загальноосвітніх закладах освіти.

Майже в той же час базовим документом та ключовою реформою щодо інклюзивного навчання стала концепція «Нової української школи». І за словами ініціатора цієї концепції, міністра освіти Л. Гриневич, концепція прописана до 2029 року. Метою «Нової української школи» є створити школу, в якій кожній дитині буде приємно та цікаво навчатися, і яка даватиме не тільки знання, але й вміння, які можна буде застосовувати і в повсякденному житті також. Ця

концепція працює і на сьогоднішній день, не зважаючи на військовий стан в нашій державі.

Якщо говорити щодо статистики дітей з особливими освітніми потребами, то в цьому питанні є прогрес. Якщо взяти до прикладу 2015 та 2016 навчальний рік, то в інклюзивних класах України навчалось майже 3000 дітей, що становить лише близько 6% від загальної кількості дітей з особливими освітніми потребами. Станом на початок 2020 року, в інклюзивних класах вже навчалось близько 20000 тисяч дітей. І в 2019 і 2020 навчальному році вже 35 % від загальної кількості закладів загальної середньої освіти впровадили інклюзивну освіту.

З 2022 року набули чинності зміни щодо інклюзивного навчання. Відтоді збільшилась співпраця та взаємодія між закладами середньої освіти та інклюзивно-ресурсними центрами, щоб школи отримували більше допомоги під час освітнього процесу та навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Розвиток інклюзивної освіти не стоїть на місці, і повільно, але впевнено ми вже починаємо помічати позитивні зміни, пов'язані з відбором кваліфікованих фахівців, постійного удосконалення програми навчання та корекції та бажання всіх учасників освітнього процесу досягти своєї мети – дати дітям, нашому майбутньому, все, що є в наших силах, для покращення якості їх навчання та легкій соціалізації.

2.2 Заклади інклюзивної освіти

З метою забезпечення ефективності навчання дітей з особливими освітніми потребами, які вирішили здобувати освіту в закладах загальної середньої освіти, утворюється спеціальна команда психолого-педагогічного супроводу. Окрім неї у закладах загальної середньої освіти є учасники, які поділяються на постійні та залучені. До постійних учасників відносяться:

- директор;
- класний керівник (вчитель);
- вчитель-предметник;
- психолог;

- вчитель-дефектолог;
- вчитель-реабілітолог;
- один з батьків.

Якщо казати щодо залучених фахівців, то до цього пункту відносяться:

- медичний працівник даного закладу освіти;
- лікар;
- служби у справах дітей і тд.

Тож одним з найважливіших учасників будь-якої освіти являється вчителі. В інклюзивно-ресурсних центрах вони відіграють не менш важливу роль, але в той же час бути просто викладачем недостатньо.

Отож за словами науковців, до прикладу М. А. Порошенко, А. А. Колупаєвої, М. В. Ярошук та інших (2018, с. 50), в кожному центрі мають бути присутні вчителі з різних предметів, але окрім того ще й такі спеціалісти з відповідною освітою:

- вчитель-логопед
- тифлопедагог (дефектолог, який спеціалізується на дітях, у яких є проблеми з зором)
- олігофренопедагог (дефектолог, який займається дітьми, у яких виявлено порушення розумового розвитку)
- сурдопедагог (дефектолог, який займається глухими та слабочуючими дітьми)
- вчитель-реабілітолог
- психолог

Щодо вимог, то педагогічні працівники центрів мають:

- бути щиро зацікавленими в успіхах та досягненнях дитини з особливими освітніми потребами, бути доброзичливими як до дитини, так і до її батьків або ж законних представників;

- виражати віру в успіх дитини в її навчанні та мотивувати дитину в тому, що в неї все вийде і вона зможе впоратися з будь-якою проблемою або труднощами;
- будувати свою роботу на взаємодовірі та взаємоповазі разом з дитиною та батьками, незалежно від віку, статті, національності, віросповідання тощо;
- бути коректним, не виголошувати інформацію про дитину або ж її батьків без їх згоди;
- підвищувати кваліфікацію та свій професійний рівень постійно;
- сприяти соціалізації дитини, налагоджувати з нею спілкування;
- допомагати батькам у забезпеченні середньої освіти для дитини, консультувати щодо комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надавати пораду та проводити бесіди щодо цього, надання психолого-педагогічної допомоги тощо.

Щодо роботи з батьками, то важливість цього процесу йде на рівні роботи з дітьми. Тож робота вчителя з ними, окрім того, що було вказано вище, полягає у:

- залученні батьків до участі в розробці індивідуальних навчальних планів та у процес виховання загалом;
- розробці загальних рекомендацій щодо особливостей розвитку, виховання та навчання дітей;
- налагодження ефективної співпраці не лише з вчителями, а й з іншими членами команди психолого-педагогічного супроводу;

Також кожен початковий процес має включати в себе професійну взаємодію фахівців інклюзивно-ресурсних центрів і команди супроводу:

- учасники команди супроводу мають ознайомитися з особливими освітніми потребами дитини, організацією навчання, додатковими даними щодо дитини та її проблем тощо;

- фахівці з інклюзивно-ресурсного центру мають брати активну участь в розробці та підготовці індивідуальної програми розвитку, тобто індивідуального навчального плану та індивідуальної навчальної програми;

- фахівці інклюзивно-ресурсних центрів мають надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги за допомогою індивідуальних та групових занять, при потребі звертатися та інформувати команди супроводу щодо перебігу цих програм, активна взаємодія між фахівцями та командою.

Компетентний психолого-педагогічний супровід здійснюється через визначені технології такі як:

- технологія виявлення особливостей розвитку дитини, визначення її потреб для розроблення подальшого індивідуального плану;

- технологія створення відповідних умов в закладі освіти для дітей з особливими освітніми потребами;

- технологія корекційно-розвивальної роботи з дитиною;

- технологія командної взаємодії учасників групи супроводу для ефективної роботи тощо.

Також психолого-педагогічний супровід має три етапи: підготовчий, адаптаційний та повне включення.

На підготовчому етапі важливим є оцінка можливостей, наявних в закладах освіти, а також її дефіцитів. Разом з керівництвом закладу обговорюється необхідність ресурсів для навчання дітей з особливими освітніми потребами, разом з керівництвом закладу обговорюється необхідність ресурсів для навчання дітей з особливими освітніми потребами та підготовку до них. І одним з обов'язкових пунктів є проведення консультативних робіт з батьками та дітьми, які будуть навчатися в класі з дітьми з особливими можливостями.

На наступному, адаптаційному етапі вже здійснюються тренінги співробітників, методичні об'єднання, майстер-класи тощо. Далі має відбутися представлення дитини фахівцями, які вже з нею працювали, адже тоді дитині буде легше адаптуватися. Кожний з учасників групи супроводу має відслідковувати особливі прояви дитини і зафіксувати ситуації зміни

поведінки. І важливим моментом цього етапу є ведення документації, щоб відслідковувати динаміку змін розвитку дитини або її успішність та інше. І саме за цією статистикою йде створення або ж зміна індивідуального навчального плану.

На етапі повне включення фахівці вже мають сприяти повній адаптації та соціалізації дитини. Фахівці групи розробляють матеріали, які є адаптовані під навчальний процес та індивідуальний план дитини з особливими освітніми потребами, адаптують та модифікують навчальний план, освітній процес, завдання, розробляють критерії оцінювання, дивлячись на досягнення та можливості дитини, використовують нові методи та технології у власній роботі тощо.

Проаналізуємо заклади для дітей з особливими освітніми потребами.

Кожна дитина має право на освіту на кожному її рівні. До цих рівнів відносяться: дошкільна освіта; повна загальна середня освіта; професійна (професійно-технічна) освіта; вища освіта.

Але діти з особливими освітніми потребами мають певні особливості. І тому їм потрібні заклади з спеціальними програмами та підходом саме для таких дітей. Згідно дослідження М. А. Порошенко (2019, с. 56), в Україні для дітей з особливими освітніми потребами діють різного напрямку заклади дошкільної освіти:

- заклади дошкільної освіти (ясла-садок) – таких закладів багато, і кожен з них відрізняється своєю спеціалізацією. Існують такі заклади для дітей з порушенням слуху, зору, мовлення, опорно-рухового апарату, з інтелектуальним порушенням, з затримкою психічного розвитку.
- будинок дитини – цей заклад існує з усім, що потрібно для медико-соціального захисту та розвитку дітей з фізичним та інтелектуальним порушенням дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Наступним етапом після дошкільної освіти йде обов'язкова загальна середня освіта, до якої входять:

- початкова школа – заклад освіти I ступеня, який забезпечує початкову освіту;
- гімназія – заклад освіти II ступеня, який забезпечує базову середню освіту;
- ліцей – заклад освіти III ступеня, який забезпечує профільну середню освіту.

Як і у випадку з дошкільною освітою, дітей, які потребують інклюзивної освіти, забезпечують іншими закладами загальної середньої освіти:

- спеціальна школа – заклад загальної середньої освіти для дітей з порушенням зору; з порушенням слуху; з порушенням опорно-рухового апарату; з порушенням мовлення; з порушенням інтелектуального розвитку.
- санаторна школа – заклад загальної середньої освіти для дітей, які потребують тривалого лікування. Така школа створена для дітей і для лікування у них таких захворювання як: психоневрологічні захворювання; сколіоз; захворювання серцево-судинної системи; хронічні неспецифічні захворювання органів дихання; хронічні неспецифічні захворювання органів травлення; цукровий діабет; туберкульоз.
- навчально-реабілітаційний центр – заклад загальної середньої освіти для дітей з складними порушеннями розвитку. Утворені такі заклади для:
 1. Дітей з порушенням слуху у поєднанні з порушенням опорно-рухового апарату або інтелектуального розвитку;
 2. Дітей з порушенням зору у поєднанні з мовленнєвим порушенням, порушенням опорно-рухового апарату, інтелектуального розвитку, сліпоглухі діти;
 3. Діти з порушенням опорно-рухового апарату у поєднанні з мовленнєвими порушенням або порушенням інтелектуального розвитку;
 4. Дітей з порушенням інтелектуального розвитку у поєднанні з порушенням мовлення.

- інклюзивно-ресурсний центр – заклади для здобуття дошкільної та загальної середньої освіти дітьми з 2 до 18 років. Ця установа проводить комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, забезпечує дітей з особливими освітніми потребами кваліфікований супровід. Перші інклюзивно-ресурсні центри в Україні з'явилися у 2017 році. Станом на 2021 рік їх вже було більше 600 і вони продовжують створюватися.

Для батьків дуже важливо правильно підійти до вибору закладу освіти для власних дітей з особливими освітніми потребами. Основним чинником для них являється наявність в закладі кваліфікованих спеціалістів. Але, на жаль, цей пункт не завжди є можливим, адже не у всіх населених пунктах є спеціалізовані заклади для таких дітей.

Також одним з пунктів є надання корекційно-розвиткових послуг. І також сюди можна додати наявність лікарів та спеціалістів, які будуть допомагати дітям в будь-який момент, коли вони будуть їх потребувати.

Рано чи пізно, але батьки приходять до усвідомлення потреби їх дітей в соціалізації, яку можуть надати їм інклюзивно-ресурсні центри. І так само вони розуміють, наскільки важливим для дітей з особливими освітніми потребами є отримати підтримку в навчанні. Тому всі ці чинники служать рушійною силою для обрання інклюзивно-ресурсного центру для дитини, щоб вона отримала і освіту, якої вона потребує, і соціалізацію, яка є надзвичайно важливою для будь-якої дитини, а особливо для дітей з особливими освітніми потребами.

2.3 Процес інклюзивної освіти в школах України

Розвиток інклюзивних шкіл та спеціальних класів не стоїть на місці, і на сьогоднішній день, 43% шкіл в Україні мають інклюзивні класи. Також в нашій державі існує близько 635 інклюзивно-ресурсних центрів, які надають психологічну і педагогічну допомогу дітям з особливими потребами (Нова українська школа, 2023)

Київська школа №168 є однією з найбільших інклюзивних шкіл України станом на 2020 рік. Зовнішньо вона мало чим відрізняється від інших шкіл, але всередині вона обладнана сучасним обладнанням, яке потрібно дітям з особливими освітніми потребами. По-перше, в школі є як мінімум три спортивні зали з сучасними тренажерами. Вздовж стін школи розташовані металеві поручні, а всі вбиральні є без-бар'єрними. Також вказується, що кожен інклюзивний клас має складатися не більше ніж 25 учнів, і з цих дітей максимум троє можуть бути з особливими освітніми потребами. Звичайно за допомогою вчителів та психологів кожна така дитина має власний індивідуальний план, враховуючи всі нюанси та моменти, яких вона потребує: від занять з психологом до роботи з логопедом або дефектологом.

Також в даній школі для початкових класів є спальня з ліжками та кольорові крісла, щоб діти могли відпочити або поспати на групі подовженого дня. У всіх вчителів є змога скористатися класами Монтессорі, де знаходяться коробки з навчальними матеріалами: рельєфні карти з прапорцями, об'ємні макети, дерев'яні цифри та букви тощо. В кожному класі обов'язково є вчитель, асистент вчителя, помічник вихователя, а в педагогічному колективі присутні декілька практичних психологів, дефектологів, вчителів-логопедів та корекційних педагогів. Кожен з вчителів сам обирає курси підвищення кваліфікації з інклюзивного навчання. Наприклад, одна вчителька підбирає одяг такого кольору, аби діти з аутизмом добре реагували на неї і також продуктивно сприймали матеріал. Ще одним прикладом є те, що станом на 2020 рік раз на тиждень приїжджала кінолог та фізичний терапевт з собакою-терапевтом. Під час роботи з дітьми, тварини мотивують дітей. І діти біля собак стають більш відкритими. Тож, що вчителі, що батьки кажуть, що справа не лише в сучасному обладнанні, а в атмосфері та відношенні до дітей. Тут їх приймають такими, якими вони є, та допомагають навчатися та соціалізуватися (Катерина Кисельова, 2020)

Київська школа № 50 теж відома успіхом інклюзивної освіти і є однією з найкращих в Києві. Тут діти також активно працюють з вчителями-дефектологами, логопедами, реабілітологами та з практичними психологами, в яких є особисті кабінети. Батьки можуть самі обрати форму навчання своєї дитини та долучитися до формування індивідуальної програми розвитку.

У школі, які до війни, так і під час, проводять корекційно-розвиткові заняття. Але є певні виклики, які пов'язані з тим, що зараз через ситуацію в країні частина дітей знаходиться в Україні, але не в Києві, ще частина знаходиться за кордоном, і більша частина в Києві. Тому налагодити процес іноді викликає труднощі. Але вчителі разом з батьками та дітьми можуть онлайн проводити дані корекційно-розвиткові заняття, які проводять вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, реабілітологи та психологи.

Також через війну зросла важливість асистента вчителя. Під час дистанційного навчання асистент має організовувати освітній процес у найбезпечнішій та найкращій формі для дитини з особливими освітніми потребами. Якщо робота в класі, то зрозуміло, що він в будь-який момент може підійти до дитини та допомогти їй вирішити питання. І, звичайно ж, якщо раптом є небезпека, то саме асистент допомагає дітям спускатися в укриття, де завжди є психолог та соціальний педагог, які завжди допоможуть впоратися зі стресом. Але якщо це онлайн-формат, то він може забирати дитину в «кімнату» Zoom», до прикладу, і там вже допомагати вирішити певну проблему або дати додаткове пояснення, якщо дитина не зрозуміла, і потім планувати індивідуальні уроки для коригування домашніх завдань та знання матеріалу (Марія Марковська, 2023)

Висновки до другого розділу:

Діти з особливими освітніми потребами повинні отримувати якісну та комплексну освіту, а в цьому їм допомагають фахівці, які мають свої зобов'язання, пов'язані з їх напрямком роботи. Також до цього списку входять

батьки, які допомагають редагувати корекційну програму, враховуючи особливості своїх дітей. І також до цього списку потрібно додати психолого-педагогічного супроводу.

Дуже важливо, щоб батьки особливо уважно обирали навчальний заклад, якщо в них є діти з особливими потребами. В цьому випадку в Україні знаходяться різного типу навчальні заклади та розраховані на дітей різного віку: від закладів дошкільної освіти до навчально-реабілітаційних центрів.

Шлях до розвитку даних центрів та інклюзивних класів був доволі довгим та не простим, особливо для України, враховуючи історичні та економічні аспекти. Але в той же час повільно, але впевнено вона будувала власну історію розвитку інклюзивної освіти, починаючи з експерименту і дійшовши до такої концепції як «Нова українська школа». Дана галузь не стоїть на місці і продовжує покращуватись якість освіти та кількість інклюзивних класів для дітей з особливими освітніми потребами.

Такі київські школи як № 168 та № 50 включають в себе інклюзивні класи, які функціонують зі всіма можливими обладнаннями, та кваліфіковані фахівці, лікарі та психологи готові в будь-який момент допомогти дітям з навчанням та соціалізацією.

ВИСНОВКИ

В наш час інклюзивна освіта є неймовірно важливою, адже кількість дітей з психофізичними вадами з кожним роком стає все більше. І кожна така дитина унікальна, тому і підхід до кожної такої особи також має бути спеціальним.

Систематизація результатів дослідження з проблеми інклюзивної освіти в Україні засвідчила досягнення мети й вирішення завдань дослідження та дає підстави для подальших висновків:

1. Важливу роль в інклюзивному навчанні відіграють батьки та вчителі. Батьки є тими особами, з якими діти комфортно себе почувають і яким можуть довіритись. Також батьки можуть допомогти вчителям та спеціалістам в створення корекційної програми для дітей, які допоможуть дитині соціалізуватися якнайкращим чином. А вчителі, фахівці та спеціалісти, у свою чергу, є тією ланкою інклюзивної освіти, від яких залежить максимум роботи та зусиль, аби діти продуктивно отримали матеріал та спокійно, зі всіма зручностями у вигляді підручників, матеріалів, оформлених для них начальних закладів таким чином, щоб вони мали змогу відчувати себе комфортно серед таких самих дітей та вчителів. Тому задачею фахівців є удосконалювати свої вміння роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

2. Процес навчання має бути структурований та зосереджений на дитині та її розвитку. Кожна дитина потребує особистого підходу та індивідуального плану, за яким вони будуть будувати свій навчальний процес. Також впродовж навчання важливу участь беруть різні фахівці як психологи, вчителі-логопеди, вчитель-реабілітолог та інші, які допомагають учням якісно засвоювати матеріал, та за потреби, коректують та допомагають пояснити незрозумілу тему.

3. Дуже важливим в навчанні дітей з особливими освітніми потребами є вибір правильного закладу освіти з інклюзивним навчанням. Їх є декілька видів, але кожен з них відрізняється напрямком та хворобами, з якими вони поглиблено працюють. Також для батьків важливим є наявність в закладах освіти

кваліфікованих спеціалістів та лікарів. І не треба забувати, що рано чи пізно дітям потрібно соціалізуватися і в цьому їм може допомогти саме спеціалізований заклад. І якщо всі ці фактори зйдуться та будуть виконані, то якісне навчання для дитини буде забезпечено.

4. Діти з особливими освітніми потребами згідно з їх підходом, який їм потрібен, мають на вибір декілька типів закладів освіти в Україні, наприклад: заклади дошкільної освіти, будинок дитини, початкова школа, гімназія, ліцей, спеціальна школа, санаторна школа, навчально-реабілітаційний центр та інклюзивно-ресурсний центр. Також зараз у дітей є можливість навчатися з іншими дітьми в окремих інклюзивних класах за спеціальною програмою. Це дає їм можливість легше соціалізуватися.

5. Розвиток цієї системи в Україні триває вже близько 30 років і продовжує розвиватися, хоча його шлях не можна назвати легким. Розвиток нашої країни відрізнявся від розвитку інших країн світу через наші історичні, економічні та етнографічні аспекти. Але за всі роки, за які інклюзивна освіта встигла перерости з експерименту «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах» до концепції «Нова українська школа». Звичайно, інклюзивному навчанню є куди рости, і українське суспільство буде робити все для того, аби такі особливі діти мали спеціальне навчання. На сьогоднішній день, не зважаючи на війну, інклюзивні класи та школи продовжують функціонувати та навчати дітей з особливими освітніми потребами. До війни у багатьох з них діти навчались офлайн та для них завжди у вільному доступі були різні матеріали для продуктивного навчання, різне обладнання та додаткові цікаві заняття. Під час війни все трохи змінилось, тепер не всі діти присутні в класах, але це не стало для фахівців перешкодою, тож вони коригують та консультують дітей онлайн, та без проблем проводять уроки онлайн, намагаючись дати їм якомога більше уваги та допомоги.

РЕЗЮМЕ

В умовах удосконалення освіти в Україні, наша держава не могла залишитися осторонь від розвитку такого напрямку як інклюзивна освіта, яка розрахована на дітей з особливими освітніми потребами, яким необхідна додаткова підтримка батьків та допомога з боку вчителів у якісному навчанні та соціалізації. Суспільне та педагогічне значення даної проблеми і зумовило вибір теми для курсової роботи на тему: «Розвиток інклюзивної освіти в Україні».

У **першому розділі** роботи описана роль дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних школах, їх потреби та можливості вирішення різних проблем пов'язаного з їх навчанням; також охарактеризований розвиток сучасної інклюзивної освіти в Україні.

У **другому розділі** роботи описаний історичний розвиток інклюзивної освіти і України; проаналізована роль різних фахівців, наприклад, вчителів, лікарів, психологів тощо, і процесі інклюзивного навчання; та описані дві школи з інклюзивними класами, проаналізована їх робота з дітьми та описані різні методи, якими вони користуються в процесі навчання.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, однієї таблиці. Обсяг роботи складає 34 сторінки. У списку використаної літератури нараховується 15 джерело.

Ключові слова: інклюзивна освіта, дитина з особливими освітніми потребами, фахівці, інклюзивні школи.

RESUME

In the conditions of improving education in Ukraine, our state could not stay away from the development of such a direction as inclusive education, which is designed for children with special educational needs, who need additional support from parents and help from teachers in quality education and socialization. The social and pedagogical significance of this problem determined the choice of the topic for the term paper on the topic: "Development of inclusive education in Ukraine".

The first chapter of the work describes the role of children with special educational needs in inclusive schools, their needs and opportunities for solving various problems related to their education; the development of modern inclusive education in Ukraine is also characterized.

The second chapter of the work describes the historical development of inclusive education in Ukraine; analyzed the role of various specialists, for example, teachers, doctors, psychologists, etc., and the process of inclusive education; two

schools with inclusive classes are described, their work with children is analyzed and the various methods they use in the learning process are described.

The term paper consists of an introduction, two sections, and one table. The volume of work is 34 pages. The list of used literature includes 15 sources.

Keywords: inclusive education, child with special educational needs, specialists, inclusive schools.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

- Гаврилов, О. В. (2009). *Особливі діти в закладі і соціальному середовищі*. Кам'янець-Подільський: Аксіома
- Гладуш, В. А. (2018). *Інклюзивна освіта в Україні: успіхи, проблеми, перспективи*.
- Єцкало Ірина (2023). *Інклюзивна освіта в Україні: принципи, переваги та особливості*.
- Зозуля, І. Є. (2017). *Розвиток інклюзивної освіти в Україні*.
- Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України. *Інклюзивна освіта*. Взято 2021 з <https://ispukr.org.ua/>
- Кисельова Катерина (2020). *Створити ситуацію успіху: як навчаються діти в найбільш інклюзивній школі України*.
- Колупаєва, А. А. (2009). *Інклюзивна освіта: реалії та перспективи*. Самміт-книга
- Колупаєва, А. В., Таранченко, О. М. (2016). *Інклюзивна освіта: від основ до практики*. ТОВ «АТОПОЛ»
- Компанець, Н. М., Луценко, І. В. (2017). *Моделювання індивідуального розвитку дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного ДНЗ: навчально-методичний посібник*. Світ науки
- Марковська Марія (2023). *Що з інклюзивною освітою в Україні під час війни*
- Миронова, С. П. (2020). *Психологічний супровід інклюзивної освіти*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
- Міністерство освіти і науки України. *Інклюзивне навчання*. Взято 20 квітня 2024 з <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>

- Міністерство освіти та науки України. *Рекомендації*. Взято 3 серпня 2023 з <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/dlya-fahivciv/metodiki-inkluzia>
- Порошенко, М. А. (2019). *Інклюзивна освіта: навчальний посібник*. ТОВ «Агентство «Україна»
- Порошенко, М. А., Колупаєва, А. А., Ярошук, М. В., Таранченко, О. М., Прохоренко, Л. І., Гудим, І. М., Федоренко, О. Ф., Данілавічюте, Е. А., Рібцун, Ю. В., Мельник, А. Ю., Воробей, О. В., Ярова, Г. О., Заруденко, Ю. В., Болкун, М. О., Новосад, В.Є., Макарук, О. О., Самойленко, Л. А. (2018). *Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів*. ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ»
- Прохоренко, Л.І., Бабяк, О.О., Засенко, В.В., Ярмола, Н.А. (2020). *Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: навчання та супровід: навчально-методичний посібник*. Ранок
- Сак, Т. В. (2011). *Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими потребами в інклюзивному класі*. ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»
- Синьов, В. М., Шеремет, М. К., Руденко, Л. М., Шульженко, Д. І. (2016). *Освітньо-психологічна інтеграція школярів із психофізичними порушеннями в сучасних умовах України*.
- Софій, Н.З., Найда, Ю.М. (2019). *Інклюзивне навчання: інформаційний посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти*.
- Чайка, М. С., Усатенко, Г. В., Кривоногова, О. В. (2021). *Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник*. ФОП Усатенко Г. В.